

Nederweert in het revolutiejaar 1848

Liever Duitsch dan Hollandsch?¹⁾

door Emile Haanen

Limburg werd, zonder acht te slaan op de pro-Belgische gevoelens van zijn inwoners, door de Nederlandse regering op 22 juni 1839 weer in bezit genomen. Onder druk van de grote Europese mogendheden had België met het scheidingsverdrag ingestemd. Eén zaak moest nog definitief geregeld worden. Dat was de territoriale compensatie voor de Duitse Bond.

Wat was namelijk het geval? Koning Willem I van Nederland kreeg in 1839 slechts de helft van Luxemburg, het huidige groothertogdom, terug. De andere helft bleef Belgisch. Het oude Luxemburg had in zijn geheel deel uitgemaakt van de Duitse Bond. Deze Bond eiste compensatie voor het verlies. Koning Willem I bood hiervoor het Nederlandse gedeelte van Limburg aan, maar wel met uitzondering van de vestingen Maastricht en Venlo en hun directe omgeving. Dit aanbod werd op 5 september 1839 formeel door de Duitse Bond geaccepteerd. Op 24 september 1840 werd Limburg ook nog eens officieel een Nederlandse provincie onder de naam Hertogdom Limburg. In de grondwet werden de betrekkingen van Limburg met de Duitse Bond expliciet vermeld.²⁾

Bonds-Limburg maakte nu als provincie integraal deel uit van Nederland. Dat was eigenlijk in strijd met de letter en de geest van de Duitse Bondsconstitutie.³⁾ Een Duits gebied kon namelijk geen deel zijn van een buitenlandse mogendheid.

In de praktijk van alledag stoorde zich daar niemand aan. Bonds-Limburg functioneerde als een gewoon onderdeel van de Nederlandse staat.

De Duitse Bond werd gelaten voor wat het was. Namelijk een sterk conservatieve confederatie met reactionaire trekjes van ongeveer 40 Duitse vorsten met hun staten en staatjes waaronder de grote mogendheden Pruisen en Oostenrijk.

Dat dit uiterst curieus tweeledig politiek monstroom niet bevorderlijk was om van de eertijds opstandige en pro-Belgische Limburgers loyale Nederlanders te maken is evident. In de periode tussen 1839 en 1848 kwamen regelmatig turbulenties aan de Limburgse oppervlakte die duiden op verzet tegen de gedwongen opname van Limburg in het autoritaire (Noord-)Nederlandse staatsverband. Deze oppositionele stromingen stelden zich ten doel Limburg te scheiden van Nederland. Ofwel door terug te keren naar het liberale België of door een onafhankelijk hertogdom Limburg na te streven analoog aan de positie van het groothertogdom Luxemburg.⁴⁾

Naast politieke speelden vooral ook economische en financiële motieven een rol in dit proces. De veel hogere belastingen dan in de Belgische tijd veroorzaakten de meeste klachten. De accijnsheffingen op het gemaal of het brood, het geslacht of het vlees en de brandstoffen - alle eerste levensbehoeften - waren bijzonder gehaat. De inning was in handen gelegd van de gemeenten die deze heffingen hoofdelijk omsloegen. Vandaar de naam van kopgeld voor deze belasting.⁵⁾

Tabel 1: broodprijzen

datum	prijs
16 juli 1843	50 cts
30 maart 1844	39 cts
20 juli 1845	42 cts
14 juni 1846	57 cts
<u>20 juni 1847</u>	<u>92 cts</u>
18 juni 1848	32 cts
8 juli 1849	31 cts

Als gevolg van misoogsten stegen de voedselprijzen in 1847 enorm.⁶ Het toppunt werd in Nederweert bereikt op 20 juni toen de prijs voor vijf Nederlandse ponden roggebrood op 92 cent gezet werd.⁷ Tabel 1 geeft dat duidelijk aan. Dat de hoge broodprijzen gevolgen hebben gehad voor de stemming onder de bevolking is vanzelfsprekend.

De burgemeestersbenoeming

Nederweert begon het jaar 1848 zonder burgemeester. Want op 2 december 1847 was de eenenvijftig jaar oude winkelier Adriaan Willem Vullers⁸ gestorven. Hij had er een ambtsperiode van 25 jaar opzitten.

Doodsprentje van burgemeester A.W. Vullers (1796-1847).

Een nieuwe burgemeester moest nu aangesteld worden. De procedure daarvoor was als volgt.

Voor de plattelandsgemeenten - zoals Nederweert - diende de districtscommissaris op verzoek van de gouverneur een gemotiveerde voordracht van twee kandidaten naar Maastricht in te sturen. De gouverneur op zijn beurt deed een voordracht aan het ministerie van Binnenlandse Zaken, waarna de koning op voordracht van de minister tot benoeming overging.

Limburg bestond toen uit twee districten, daarvoor arrondissementen genoemd, namelijk Maastricht en Roermond. Omdat Nederweert in het district Roermond lag, hield dat in dat Louis Beerenbroek, districtscommissaris en oud-burgemeester van Weert, een voordracht diende op te maken.

De kandidaten voor het ambt konden zich op verschillende manieren bekend maken of werden aangezocht. De burgemeesterszoon Peter Johan Hubert Vullers⁹ had blijkbaar erg veel zin in de functie van zijn vader. Want hij schreef binnen veertien dagen na het overlijden van zijn vader al een brief aan de koning met het verzoek om hem tot burgemeester te benoemen. Zoon Peter stelde zich aan de koning voor als zijnde eenentwintig jaar oud en rentenier van beroep. Kennis en ervaring op het bestuurlijke vlak had hij gedurende de afgelopen 2½ jaar opgedaan, toen hij zijn vader assisteerde. Aangezien hij nog niet meerderjarig was, diende hij nog een tweede verzoek bij koning Willem II in. Hij verzocht de koning hem dispensatie vanwege de vereiste leeftijd te verlenen, zodat hij benoemd zou kunnen worden.¹⁰ Vullers nam trouwens een loopje met de waarheid. Hij was pas 20 jaar en geen 21.

Er is meer belangstelling. Een kaper verschijnt op de kust: schepen Leonard Beelen¹¹. Ook hij solliciteerde bij de koning naar de vrijgekomen plaats. Beelen was zowel bierbrouwer als landbouwer en telde 54 jaar. Hij had zes kinderen.¹²

Begin januari 1848 zond Beerenbroek zijn voordracht naar Maastricht in. Voor het opstellen daarvan voelde hij zich bijzonder geschikt, omdat hij Nederweert van nabij kende. Beerenbroek merkt primair op dat er niemand in deze uitgestrekte gemeente te vinden is die over alle benodigde capaciteiten beschikt. Hij moet dan maar roeien met de voorhanden zijnde riemen en stelt als eerste kandidaat Leonard Beelen voor. Beelen kan dan wel lezen en schrijven, doch administratieve kennis bezit hij niet. De man behoort tot de meeste gegoede families en is op de hoogte van de financiële toestand van de inwoners. Dat laatste is noodzakelijk om tot een evenredige verdeling van de hoofdelijke belastingen, zoals het 'koppeld' te kunnen komen.

Beerenbroek's tweede kandidaat is de jeugdige Vullers. Deze heeft meer dan het gebruikelijke onderwijs genoten en hij heeft kennis van administratie. Een nadeel van Vullers is dat, hoewel hij door zijn rijkdom tot de eersten in zijn dorp gerekend mag worden, toch minder op de hoogte is van de belangen van de gemeente en zijn inwoners. Hij is bovendien nog te jong en heeft te weinig ervaring. Vullers mag dan wel oprecht en fatsoenlijk zijn, hij is niet altijd even bedaard en voorzichtig in zijn optreden. Een burgemeester moet ontzag en vertrouwen kunnen inboezemen en dat kan de jonge Vullers niet. Een eerste plaats is daarom voor hem niet weggelegd. Beerenbroek's voorkeur gaat uit naar schepen Beelen.¹³

De gouverneur van het hertogdom Limburg, jhr. Van Meeuwen, heeft zo zijn eigen visie en voorkeuren. Hij vindt dat schepen Beelen pas tot burgemeester mag worden benoemd als er echt niemand anders te vinden is. De gouverneur deelt Beerenbroek's zienswijze dan ook, dat de schepen maar ten dele geschikt is voor het ambt. De oplossing van dit probleem kan elders gevonden worden. Van Meeuwen heeft gehoord, dat de Nederweertenaren niet tegen de benoeming van een buitenstaander gekant zijn. In dat geval, heeft hij een

Edouard J.P. van Meeuwen (1802-1873), gouverneur van Limburg.

tweetal kandidaten op het oog. De eerste is ene De Quai uit Roermond en de tweede is Laceulle uit Den Bosch. Deze heren hebben gesolliciteerd naar een betrekking in Limburg. Zij zijn beiden gepensioneerde officieren en hebben dus enig inkomen. Laceulle is Limburger en De Quai is in Limburg niet onbekend. Baron de Weichs de Wenne kan inlichtingen over de laatste aan Beerenbroek verschaffen.¹⁴⁾

Districtscommissaris Beerenbroek ziet niets in het idee om een niet-Nederweertenaar tot burgemeester aan te stellen. Hij heeft daar zo zijn ervaring mee. Want waar een niet-ingezetene wordt benoemd, valt dat altijd ongelukkig bij de bevolking. Het eergevoel wordt aangetast en de personen, die burgemeester hadden willen worden, gaan oppositie voeren en hebben in het algemeen hun aanhang. Zo'n burgemeester van buiten mist steun en bij de eerste de beste misser wordt hij van alle kanten aangevallen. Nederweert heeft daarmee al enige ervaring opgedaan ten tijde van het Franse keizerrijk. Tot tweemaal toe zijn er vreemde burgemeesters aangesteld en beiden hebben het er slecht afgebracht.

De Nederweertse middenstanders uit de kom van het dorp zijn wel voor de aanstelling van een buitenstaander geporteed. Deze neringdoenden gaan ervan uit dat de kans dat een dergelijke burgemeester een eigen winkel meebrengt of een zelfstandig beroep uitoefent bijna nul is. Daarvan valt geen concurrentie te verwachten. Een duidelijk voorbeeld van eigenbelang.

Beerenbroek komt met een alternatief. Een buitenstaander wordt immers door hem afgekeurd en Beelen is voor de gouverneur niet acceptabel. Overigens vindt de districtscommissaris dat de gouverneur Beelen wel

wat al te snel dumpst. Valt immers niet ruim een derde van de Noord- en Middenlimburgse burgemeesters in de categorie Beelen, zo vraagt Beerenbroek zich af.

Nederweert heeft een daadkrachtig burgemeester nodig, zeker na deze zovele jaren gemist te hebben. De oude Vullers was namelijk tijdenlang ziek geweest. Volgens de Roermondse officier van justitie was de gestorven burgemeester in zijn laatste levensjaren zelfs "krankzinnig".¹⁵⁾

Beelen mist in ieder geval de gewenste capaciteiten; hij komt niet boven het niveau van een doorsnee dorpsburgemeester uit.

Het alternatief van Beerenbroek is niemand minder dan de zeer bekwame dorpsonderwijzer Hendrik Poell¹⁶⁾. Hij is rond de 45 jaar, geboren in een onderwijzersfamilie te Sevenum en al jaren met een Nederweerts burgermeisje getrouwd. Er is wel een probleem en dat zit in Poell's functie. De regering benoemt niet graag onderwijzers tot burgemeester; het zijn immers ambtenaren. Mocht Poell's beroep geen beletsel vormen, dan draagt Beerenbroek hem voor als eerste kandidaat. Mocht de gouverneur daar anders over denken, dan blijft de oude voordracht gehandhaafd.¹⁷⁾

Van Meeuwen heeft niets tegen de benoeming van een onderwijzer tot burgemeester en hij verwijst daarbij naar een dergelijke benoeming in Stein. Poell moet echter wel afzien van het onderwijzerschap en mag financieel niet volledig afhankelijk zijn van het burgemeesterssalaris.¹⁸⁾

Dit laatste was een gebruikelijke eis om te voorkomen dat personen het ambt gaan misbruiken om het magere burgemeestersloon op oneigenlijke wijze aan te vullen.

Het probleem lost zich vanzelf op. Poell wil in het onderwijs werkzaam blijven, omdat dat meer opbrengt. Daarnaast heeft hij geen andere bronnen van inkomsten, zodat zijn kandidatuur door Beerenbroek wordt ingetrokken.

Beelen komt nu weer op de voorgrond te staan. Beerenbroek prijst hem sterk aan bij gebrek aan beter. Hij blijkt de aangewezen man voor het ambt te zijn. Beelen heeft vele goede eigenschappen. Hij zou de uitgestrekte woeste gronden tot ontginning kunnen brengen, als er in zijn omgeving maar geschikte en verlichte raadsleden en schepenen waren. Want het kwaad zit in de Nederweertse gemeenteraad verscholen. Uitgezonderd een of twee raadsleden zijn de overigen "versleten of doodeenvoudige, kortzigtige en van verouderde principes doordrongen" lieden.

Het is geen kunst om vooruitstrevende, ijverige en welwillende personen in Nederweert te vinden, die voor raadslid of schepen geschikt zijn, stelt de districtscommissaris. Als in Nederweert echt bestuurd wordt, gaat Beelen ook beter functioneren. Zonder een dergelijke verandering heeft het geen zin, wie er ook burgemeester wordt.¹⁹⁾

Gouverneur Van Meeuwen besluit de voordracht van Beerenbroek over te nemen. Hij kan ook moeilijk anders. Vullers is trouwens pas 20 jaar en kan daarom alleen al niet benoemd worden. Bij gebrek aan andere

De herberg van schepen
Kroef (huidige Kerkstraat
27), Pentekening van Alfons
Bruekers, 1980

kandidaten wordt hij als tweede opgevoerd. Beelen staat als eerste.²⁰⁾

Bij Koninklijk Besluit van 20 februari 1848 wordt Leonard Beelen tot burgemeester van de gemeente Nederweert benoemd. De eedsaflegging vond op 21 maart in Roermond plaats. Traditioneel werd daarbij gezworen dat de kandidaat aan niemand direct noch indirect enige gift en gave beloofd of gegeven heeft om in deze functie benoemd te worden.²¹⁾

De secretarisbenoeming

Voor Peter Vullers was het ondertussen al lang duidelijk, dat hij geen kans maakte op de burgemeesterspost. Hij richt nu zijn pijlen op een ander ambt. Op 19 februari 1848 schrijft Vullers opnieuw aan de koning. Nu solliciteert hij naar de spoedig vrij te komen post van gemeentesecretaris. En passant trekt Vullers zijn verzoek om tot burgemeester benoemd te worden in.²²⁾

Gouverneur Van Meeuwen - op de hoogte gesteld van deze sollicitatie - vraagt daarop de gemeenteraad om advies terzake. De raad stelt in zijn vergadering van 3 maart 1848 vast dat tegen Vullers' benoeming tot secretaris geen bezwaar bestaat. Hij voldoet aan alle eisen en is van onbesproken gedrag. In dezelfde vergadering wordt eveneens positief geadviseerd om secretaris P.A. Trouwen eervol ontslag te verlenen. Trouwen was al 60 jaar en veel ziek.²³⁾

Deze beide besluiten worden overigens door Vullers zelf geschreven. De weg naar de secretariële functie ligt voor hem open.

Maar dan komt er een kink in de kabel. Ook hier duikt een kaper aan de horizon op. Bij de gouverneur arriveert op 18 maart 1848 - ruim veertien dagen na het advies van de raad - een sollicitatiebrief van P.J. Coumans²⁴⁾, oud 23 jaar. Zijn vader was van 1814 tot 1819 raadslid en van 1819 tot 1827 schepen. Ook

waren in het verre verleden familieleden van hem secretaris geweest. Coumans stelt zonder meer dat hij over de vereiste bekwaamheden beschikt en volgens eigen zeggen is er op zijn zedelijk gedrag niets aan te merken. Kortom voor hem voldoende redenen om aanspraak te mogen maken op het vrijgekomen ambt.²⁵⁾

De brief van Coumans roept de vraag op, wat er in Nederweert aan de hand is. De sluier wordt opgelicht als op 23 maart Beerenbroek een opvallende brief van de kersverse burgemeester Beelen ontvangt. De brief is geschreven op 22 maart, de dag na Beelen's eedsaflegging als burgemeester. De inhoud daarvan noodzaakt Beerenbroek tot het schrijven van een niet-ambtelijke brief aan de gouverneur.

Beelen heeft namelijk gedreigd om ontslag te nemen als Vullers tot secretaris benoemd zou worden.

Er moet iets ernstigs gebeurd zijn tussen 3 maart - toen Vullers unaniem door de raad werd voorgedragen - en 18 maart - toen de sollicitatiebrief van Coumans in Maastricht binnenkwam. Op 19 maart gooit Vullers als niet-benoemd plaatsvervangend gemeentesecretaris er het bijltje bij neer. Sedert deze dag worden er geen afschriften meer bijgeschreven in het gemeentelijke correspondentieboek. Het laatste afschrift van Vullers' hand draagt nr. 1401. Het volgende door secretaris Trouwen ingeschreven op 1 april draagt het nummer 1442.

Een politieke achtergrond lijkt dit conflict niet te hebben; nergens wordt daarover gerept. Terwijl het in de naburige gemeenten Meyel en Weert nu juist in politiek opzicht steeds rumoeriger en turbulenter wordt.

Aanvankelijk zag Beerenbroek - evenals de gouverneur - een benoeming van Vullers eigenlijk wel zitten, mede gelet op zijn kennis, maar ook om hem werk te verschaffen. En dit ondanks of misschien dankzij de typing dat hij "ligtzinnig, onvoorzigtig en onbezonnen"

was en wegens zijn laatsdunkende houding ten opzichte van de burgemeester. Recentelijk had Beerenbroek vernomen dat een aanstelling van Vullers in Nederweert toch niet zo goed zou vallen. Vullers had zich in het openbaar negatief over Beelen uitgelaten. Hij beschouwde zich reeds als secretaris en zou de burgemeester binnenkort gaan vervangen. Met als gevolg dat de gemeenteraad hem nu niet meer op de voordracht wilde.

Beerenbroek wijt deze wending aan het gedrag van de jeugdige Vullers. Dat spijt hem des te meer, omdat Beerenbroek weet dat de weinig gefortuneerde secretaris Trouwen bij zijn aftreden levenslang 100 gulden per jaar door Vullers zou worden uitbetaald. Trouwen is een oom van Vullers.

De districtscommissaris ziet in de gegeven omstandigheden af van een positief advies; Beelen zou immers aftreden en wie zou hem dan moeten opvolgen? Met betrekking tot het secretarisambt stelt Beerenbroek een middenweg voor; geen benoeming van een andere secretaris buiten Vullers, maar intrekking van het ontslag van Trouwen. Deze zou dan op eigen kosten een assistent moeten zoeken. De gemeenteraad zou deze laatste benoeming dan wel moeten goedkeuren.²⁶⁾ De gouverneur neemt dat advies grotendeels over en draagt aan Beerenbroek de uitvoering daarvan op.²⁷⁾ Een dag later al, op 24 maart, maakt de gemeenteraad van Nederweert de voordracht op voor de vacature, ontstaan door de (quasi-)vrijwillige aftreding van Trouwen.²⁸⁾

Als eerste staat Peter Joseph Coumans en als tweede wordt Andries Walkers²⁹⁾ opgevoerd. Trouwen en Vullers hebben dit zien aankomen, want Vullers roept op 21 maart de hulp in van de provinciale griffie om het ontslag van zijn oom niet te effectueren.

P.A. Trouwen schrijft op 10 april een door Beerenbroek gewenste brief. Daarin wordt gesteld dat hij graag zijn functie wil behouden, vooral nu gebleken is dat zijn neef hem niet kan opvolgen.³⁰⁾

Beerenbroek stelt nu een zeer formeel advies voor de gouverneur op, waarbij het ontslag van Trouwen niet aanvaard kan worden.³¹⁾ Daarom onthoudt Beerenbroek zich van een advies over het verzoekschrift van kandidaat P.J. Coumans.³²⁾ Er bestaat immers geen noodzaak meer voor een dergelijk advies.

Burgemeester Beelen zit niet stil en probeert de komende weigering van het ontslag nog te beïnvloeden. Hij vraagt Beerenbroek op 14 april dringend de kandidatuur van Coumans te ondersteunen. Een nieuwe secretaris is hard nodig en dat om meer dan één reden.³³⁾ Hoe Beerenbroek hierop gereageerd heeft, is niet bekend.

Gouverneur Van Meeuwen adviseert de minister van Binnenlandse Zaken het ontslag van Trouwen niet te accepteren. Als motivering geeft de gouverneur aan dat het ontslag is ingediend in de veronderstelling dat zijn neef hem zou opvolgen. Dat is van de baan. Niet alleen omdat Vullers minderjarig is, maar ook omdat deze openlijk in onmin leeft met de burgemeester.³⁴⁾ Conform dat advies wordt besloten. Beelen en de raad

krijgen hun zin niet; Trouwen blijft secretaris en Vullers ambteloos, maar niet werkeloos.

F. M. F.

Bid voor de Ziel van wijlen

den Heer

Ludovicus Franciscus Hubertus Beerenbroek;

LID VAN DE 1^e KAMER DER STATEN-GENERAAL;
 RIDDER DER ORDE VAN DEN NEDERLANDSCHEN
 DUW, KOMMANDEUR DER ORDE VAN DE EIKEN
 KROON EN RIDDER DER LEOPOLDSORDE VAN
 BELGIË.

WEDUWENAAR VAN WIJLEN VROUWE

JEANNETTA SOPHIA FRANCISCA VAN MULBRACHT;

geboren te Weert, en overleden te Roermond,
 den 4 Mei 1884, in den ouderdom van 79 jaren,
 voorzien van de Heilige Sacramenten der stervenden.

De overledene was een godsdienstig, oprecht en
 godsvreezend Man (Job. 1.), die zijne lange loopbaan
 in de getrouwe vervulling zijner plichten voltrokken
 heeft. — Daarom was hij bij iedereen geacht en be-
 acht (Job. 1.). — Hij stierf in eenen gelukkigen ou-
 derdom, verzadigd van dagen en eer (I. Paral.), aan
 allen de herinnering en een goed voorbeeld van deugd
 en rechtschapenheid nabijende (II. Mach.). — Wij heb-
 ben dus alle reden om te vertrouwen, dat hij liet
 loon zijner werken heeft ontvangen in het huis des
 hemelschen Vaders, alwaar hij wacht op de dierbaren,
 aan wier liefde hij door den dood is ontrukkt geworden.
 (II. Ephr.)

Hij ruste in Vrede.

Doodsprentje van L.F.H. Beerenbroek († 1884).

De Februari-revolutie en haar Duitse en Nederlandse gevolgen

Terwijl Nederweerts bestuurders elkaar om de oren slaan over de aanstelling van een gemeentesecretaris, slaat elders in Europa de vlam in de pan. De tijdenlang opgehoopte spanningen en frustraties komen tot ontlasting.

De Februari-revolutie in Frankrijk leidde tot de val van de monarchie. Op 25 februari werd de tweede Franse republiek uitgeroepen. De onrust sloeg over naar vele andere Europese staten. In de Duitse staten leidde dat begin maart onder meer tot het bijeenroepen van een 'voorparlement' ter voorbereiding van een grondwetgevend Duits nationaal parlement in Frankfort. Dit zou moeten leiden tot een progressieve, liberale en nationale Duitse bondsstaat. Een revolutionair voornemen. Ook Nederland bleef niet achter. Koning Willem II verklaarde op 13 maart 1848 dat hij in één dag van conservatief liberaal was geworden. De tijdgeest had hem daartoe genooddaakt. Een fundamentele grondwetsherziening in liberale zin moest tot stand gebracht worden. Mede onder druk van de toenemende revolutionaire toestanden in Europa, nam de Nederlandse minister-raad zich voor over te gaan tot vermindering of afschaffing van de gehate accijnzen "op het gemaal en op het geslacht". Zodoende probeerde de regering bij te dragen tot herstel van de sociale rust in het land.³⁵⁾

Over de toestand in Limburg informeert gouverneur Van Meeuwen op 3 maart de minister van Justitie. De gouverneur is niet bang voor republikeinse, wel voor Belgische manifestaties. De kans op gewapende schermutselingen is afwezig. Er is immers nergens meer een

schutterij in Limburg. In ieder geval raadt hij, vanwege het rustige en zachte karakter van de Limburgers, de minister af buitengewone maatregelen te treffen.³⁶⁾

De man die het wat van een minder zonnige zijde beziet is de fanatieke officier van justitie van Roermond jhr. P.J.A. van der Does de Willebois.³⁷⁾ Hij wil graag van "ieder verschijnsel van onrust" op de hoogte gesteld worden. De kantonrechters in het arrondissement Roermond krijgen hiertoe opdracht.³⁸⁾

In het kanton Weert is dat A.W. Janssens³⁹⁾, die dat zeer nauwgezet gaat uitvoeren. De verslagen van Janssens werden door de officier van justitie ter inzage opgestuurd naar de gouverneur. Deze speelde de berichten op zijn beurt weer door naar de minister van Binnenlandse Zaken.⁴⁰⁾

Daarnaast informeert Janssens op gezette tijden de procureur-generaal bij het gerechtshof in Maastricht. Van daaruit gaat de informatiestroom weer richting Den Haag.

De bestuurlijke en justitiële macht op provinciaal en landelijk niveau wordt voortdurend goed op de hoogte gehouden over voor het Nederlands gezag mogelijk gevaarlijke ontwikkelingen.

P.J.A. van der Does de Willebois, officier van justitie te Roermond 1847-1851.

De Duitse Bond en Nederland 1839-1867.

De Duitse verkiezingen van mei 1848

Inmiddels had het 'voorparlement' in Frankfort besloten een Duitse nationale vergadering bijeen te roepen. De verkiezingsvoorstellen werden door het 'voorparlement' zodanig geamendeerd, dat nu op basis van algemeen mannenkiesrecht in het hele Bondsgebied kiesmannen zouden worden gekozen. Deze kiesmannen zouden op hun beurt voor iedere 50.000 inwoners één afgevaardigde voor het parlement kiezen. Bonds-Limburg mocht twee parlamentsleden naar Frankfort sturen. Oorspronkelijk werd de wijze van verkiezing in de Duitse staten vrijgelaten. De Nederlandse regering dacht bij die opzet aan de benoeming van een lid van Provinciale Staten van Limburg, dat zowel het vertrouwen kon genieten van de regering als in grote mate van de Bonds-Limburgers.⁴¹⁾

De nieuwe - voor die tijd zeer democratische - verkiezingsregels betekenden een forse streep door de rekening van de Nederlandse regering. Zij kon de zaak door een benoeming van een 'Hollandsgezinde' Limburger niet meer naar haar hand zetten; men was overgeleverd aan de Duitse regels, en daarmee aan de Limburgse volkswil. Uiteindelijk werd na lang dralen op 28 april 1848 een Koninklijk Besluit uitgevaardigd, waarbij de organisatie van de verkiezingen voor het Duitse nationale parlement in Bonds-Limburg werd opgedragen aan een "Hertoglijk Limburgsche Commissaris voor Duitse Bondszaken".⁴²⁾ Dat werd het Weerter Tweede Kamerlid, tevens districtscommissaris in het arrondissement Roermond, Louis Beerenbroek.⁴³⁾

Door dat koninklijk besluit openbaarde de tweeslachtige situatie van Limburg zich in alle duidelijkheid. In één gedeelte van Nederland - Bonds-Limburg - werden verkiezingen georganiseerd voor de samenstelling van een 'buitenlands' parlement. Het besluit sloeg in als een bom. Bonds-Limburg raakte in rep en roer. Het Limburgse separatisme kreeg nu de wind in de zeilen. In Nederweert gebeurde er in deze periode ogenschijnlijk niets.

Kiesmannen	beroep	buurtschap	aantal stemmen
Johan Beelen	landbouwer	Huisen	100
Francis Walkers	landbouwer	Kerkstraat	90
Petrus A. Trouwen	secretaris	Staat	86
Peter Adolf Meeuwis	zadelmaker	Kerkstraat	84
Jan Fr. Ramakers	landbouwer	Kerkstraat	84
Jan Stoutemans	landbouwer	Ospel	83
Hendrik Verheijen	landbouwer	Strateris	82
Hendrik Geusens	smid	Staat	71
Coenraad Holten	landbouwer	Kerkstraat	56

Tabel 2:
lijst van kiesmannen

Beerenbroek ging aan de slag en publiceerde op 3 mei een verkiezingsreglement. Iedere man die de leeftijd van 23 jaar had bereikt, in het volle bezit van de burgerlijke rechten was en geen steun uit de armenkas ontving, was stemgerechtigd en verkiesbaar.

De gemeentebesturen dienden de stemgerechtigden op te roepen om op 12 mei 1848 om 10 uur op het stadhuis van hun woonplaats te verschijnen om daar tot de benoeming van de kiesmannen - kiezers genaamd - over te gaan. Nederweert met een bevolking van 4403 inwoners diende 9 kiesmannen te kiezen. Voor iedere 500 zielen één kiezer.⁴⁴ De procedurele gang van zaken was dat de stemgerechtigden negen namen op het stembriefje moesten schrijven, liefst met voornamen en beroep.⁴⁵ De personen die de meeste stemmen op zich verzamelden, waren verkozen. Kiesmannen uit het arrondissement Roermond - het huidige Noord- en Midden-Limburg - zouden dan op 16 mei in het stadhuis van Roermond overgaan tot verkiezing van één van de twee afgevaardigden voor de Duitse nationale vergadering. Zuid-Limburg koos in Valkenburg de tweede afgevaardigde.

Dit besluit werd op 7 mei - 5 dagen voor de verkiezingen - in Nederweert afgekondigd.⁴⁶ In Weert was er in die dagen en maanden al volop politieke agitatie van de zijde van de zogeheten separatisten.

In Nederweert namen aan de stemming maar 115 mannen deel. De verzamellijsten zijn niet bewaard gebleven. Er valt niet meer na te gaan hoeveel en welke kandidaten er gesteld zijn. Volgens verschillende berekeningen waren er een duizendtal stemgerechtigden op een bevolking van 4403.⁴⁷ Dat is dus een opkomst van rond de 12%. Deze opkomst was de laagste in de omgeving en was meer dan de helft lager dan in Weert en Meyel waar een opkomst was van bijna 30%.

De uitslag daarentegen vormde een absolute victorie voor de afscheidingsgezinden. Dit tegen de van hogerhand uitgesproken verwachtingen in. Alle negen gekozen kiesmannen werden door districtscommissaris Beerenbroek als separatist gekenmerkt.⁴⁸

Peter Vullers kon niet gekozen worden, hij was nog geen 23 jaar. Zijn oom, gemeentesecretaris Trouwen, werd wel gekozen. Kiesman Jan Stoutemans behoorde tot de vijf kiezers die Nederweert volgens het vigerende

Nederlandse censuskiesrecht in juni 1848 telde. Hij behoorde daarmee tot de rijksten van de gemeente. Ex-raadslid Geusens is een oude bekende. Hij werd in 1840 door de toenmalige districtscommissaris als anti-Nederlands en eigennuttig aangeduid.⁴⁹

Op 16 mei kozen de kiesmannen (waaronder die van Nederweert) van het arrondissement Roermond één afgevaardigde voor het Frankforter parlement. Met 94% van de stemmen werd baron Van Scherpenzeel-Heusch gekozen.⁵⁰ Van Scherpenzeel was toen al de onbetwiste leider van het Limburgs separatisme. In Zuid-Limburg was de stemverhouding niet anders. Daar werd in tweede instantie de separatist Alexander Schoenmaeckers gekozen.

De commentaren van de autoriteiten op de uitslag getuigen van diepe verslagenheid. Dit had men niet verwacht.

Beerenbroek sprak de hoop uit dat het algemeen kiesrecht niet opnieuw zou worden toegepast.⁵¹ De officier van justitie was zwaar geschokt door de uitslag. Hij gelooft dat op het platteland de ommezwaai naar het separatisme pas in de laatste dagen voor de verkiezingen heeft plaatsgevonden. Omdat De Willebois niet in staat is om een rationele verklaring te geven, denkt hij, dat "occulte" invloeden de zaak in de hand gewerkt hebben ten faveure van baron Van Scherpenzeel en zijn agitatie tegen het kopgeld.⁵² Over het geheel genomen zijn de verkiezingen, zo is zijn mening, een uiting van "kwaadwilligen, misleiden en paniers percés en onvermogenen".⁵³ Het gezag is in ieder geval als gevolg van de uitslag verzwakt. De officier suggereert dat een mobiele kolonne misschien een probaat middel kan zijn tot handhaving van orde en rust. De Weertse kantonrechter neemt de zaak ook hoog op en voor enige bagatellisering, waarvan in het verleden wel eens sprake was, is geen ruimte meer.

Het commentaar op de uitslag toont dat de gezagsdragers in angst en paniek zijn geraakt. Tot een nuchtere analyse zijn ze niet in staat. Voor de eerste keer is een vorm van algemeen kiesrecht toegepast, met als gevolg dat andere maatschappelijke groepen aan bod komen. Dat leidt tot een verschuiving in verhoudingen.

Het Nederlandse bewind had zich in de voorbije negen jaar opnieuw duidelijk niet geliefd gemaakt. Daarnaast voelden de Limburgers zich geen Nederlander. Maar dat

bij de pro-Belgische Limburgers de frustraties zo diep zaten dat ze positief bleken te staan tegenover een opgaan in een nieuwe Duitse bondsstaat hadden de gezagsdragers niet verwacht.

Wel behoeft de lage opkomst een nadere verklaring. Zowel kantonrechter als officier van justitie reppen daar met geen woord over. Zij vinden dat blijkbaar niet zo belangrijk. Voor hen telde slechts de uitslag.

Belangrijk is zeker geweest dat een stemtraditie ontbrak. Voor de eerste keer werd er een vorm van algemeen kiesrecht ingevoerd. Een gezaghebbend en werwend persoon, die dat had kunnen compenseren, ontbrak volledig bij de Nederweertse separatisten. Deze stelling kan geadstrueerd worden aan de voorbeelden uit naburige plaatsen. De hoogste opkomst scoorde Thorn met bijna 80%, daarna volgde Wessem met 72%. De laagste was Nederweert met 13%, de op één na laagste Stramproy met 18%.⁵⁴⁾ De hoofdreden, waarom Nederweert zo laag uit de bus kwam, was dat er hier geen of nauwelijks actie is gevoerd. Dit in tegenstelling tot het zeer onrustige Thorn.

Door het ontbreken van dergelijke aansprekende figuren hadden velen geen inzicht in het doel en nut van deze verkiezingen. Men stemde immers op indirecte wijze voor een nog op te richten Duits parlement in het verre Frankfort a/d Main. Men moest dus wel zeer gemotiveerd zijn of worden om aan deze verkiezingen deel te nemen.

De gezaghebbers dachten vanuit hun paternalistische en anti-democratische optiek dat het zo'n vaart niet zou lopen. Ook durfden zij uit angst voor internationale repercussies niet in het verkiezingsproces te interveniëren. Hooguit traineerde men.

Hoewel de grote massa thuis bleef, behoeft de representativiteit van de verkiezingen geenszins in twijfel te worden getrokken. De trend was - evenals in het overige Bonds-Limburg - onmiskenbaar separatistisch. De legitimiteit van het Nederlandse gezag stond ter discussie.

Louis Beerenbroek, Hertogelijk Limburgs Commissaris.
(foto Gemeente-archief Roermond)

Proclamaties en petities

Na het eclatante succes van de separatisten drong het tot de weifelende Nederlandse regering door dat men in actie moest komen. Anders zou Limburg als een rijpe appel in de Duitse schoot vallen. De Nederlandse publieke opinie zag overigens niet veel in het behoud van Limburg. Zij zag meer in goede zakelijke contacten met de Duitse staten. Vooral de hoofdredacteur van de Arnhemse Courant wilde snel van Limburg af, dat hij beschouwde "*als een uitwas, dat onze beste sappen verteert*".⁵⁵⁾

Het gouvernement in Maastricht liet twee - door Den Haag gesouffleerde - proclamaties uitvaardigen. Onomwonden wordt hierin gesteld dat Limburg Nederlands grondgebied is en blijft; er bestaat slechts een morele band met de Duitse Bond. De Nederlandse wetten dienen te worden geëerbiedigd en door de plaatselijke autoriteiten ook uitgevoerd te worden.⁵⁶⁾

De proclamaties werden in Nederweert zonder problemen afgekondigd en aangeplakt. De stemming onder de bevolking aldaar was rustig.⁵⁷⁾

Van proclamaties konden de Limburgers niet leven. Het ging er om dat hun grieven zouden worden weggenomen. Op instigatie van de gouverneur kwam de regering de Limburgse grieven tegemoet met het volgende initiatief: het kopgeld zou grotendeels opgeheven worden, zodra hiervoor vervangende middelen aanwezig waren. Bij benoemingen zouden Limburgers de voorkeur genieten, mits "*wijs en braaf*". Voorts was de regering van mening dat de minder bedeelde niet hun hand naar de rijkdom van anderen mochten uitsteken.⁵⁸⁾ Dan zou immers de kip met de gouden eieren geslacht worden. De gouverneur hield het voor wijs - gezien de toch al povere voornemens van de regering - deze laatste vermaning maar niet openbaar te maken. Van een revolutionaire dreiging was immers geen sprake. De publikatie van de brief maakte niet veel indruk op de bevolking. Alleen een duidelijke uitspraak dat het kopgeld afgeschaft zou worden, had dat kunnen bewerkstelligen, vond de gouverneur. Hij raadde de regering aan om voorlopig maar van inning van het kopgeld af te zien.⁵⁹⁾

Aan het separatistische front in Nederweert viel weinig voor. Er is sprake van het circuleren van een petitie. Deze was door kantonrechter Janssens gesignaleerd in de Weertse sociëteit. Dit stuk zou door de kiesmannen van Weert en Nederweert zijn ondertekend.⁶⁰⁾

De naam van de petitie - Project eener Petitie - was merkwaardig genoeg bijna identiek met een oudere petitie van baron Van Scherpenzeel. Toch was deze niet van zijn hand. De petitie valt nogal op door een grote mate van Duits-nationale gezindheid en door de afwezigheid van eisen op materieel gebied. Er wordt naar een Duitse "*eenheid*" en het opgaan in "*een ondeelbare nationaliteit*" gestreefd. Koning Willem II wordt opgeroepen als koning afstand te doen van Limburg, maar het als Duits hertog verder te regeren.⁶¹⁾

Volgens de officier van justitie had zijn separatistisch gezinde substituut-officier Philippe Bloemarts⁶²⁾ de hand

De zaak moest bij gebrek aan bewijs worden geseponeerd.

Op 14 juli 1848 kwam in Frankfurt het rapport van de commissie voor internationale aangelegenheden over Limburg gereed. Zoals reeds door Van Scherpenzeel en anderen voorspeld was, viel dit rapport ten gunste van de afscheiding van Limburg uit. *"Das Herzogthum Limburg, (...) ist eine der heillosen Schöpfungen, ...und eine Zwittergespalt, die nicht länger das Leben fortsetzen kann"*. De conclusie luidde: *"Das Herzogthum Limburg ist ein deutsches Bundesland, wie jedes andere"*.⁷⁴⁾ Vrijwel alle afgevaardigden van het Duitse nationale parlement stemden er voor. Over de voor Van Scherpenzeel uiterst belangrijke kwestie van de staatsschulden verklaarde zich de nationale vergadering in navolging van het rapport onbevoegd. De zaak werd voor onderhandelingen naar de voorlopige centrale regering verwezen.⁷⁴⁾

40

Het woonhuis van burgemeester A.W. Vullers (huidige Kerkstraat 64).

Politieke ontwikkelingen herfst 1848

In Frankfort werd op 1 september een interpellatie gehouden over de Limburgse kwestie. Het Voorlopig Centraal Bewind had zich namelijk aan de uitvoering van het besluit van 19 juli weinig of niets gelegen laten liggen. De handelwijze van het Centraal Bewind werd echter uiteindelijk goedgekeurd. De hele zaak liep dus met een sisser af.

Baron Van Scherpenzeel had kort daarvoor nog pogingen aangewend om Duitse troepen naar Limburg te laten sturen. Maar in Frankfort had men al genoeg problemen aan het hoofd; er werden geen troepen gestuurd. Voor Van Scherpenzeel betekende deze gehele afloop een bittere teleurstelling.⁸³⁾

Ook de Nederlandse regering ging nu helemaal voorbij aan het Duitse parlamentsbesluit van 19 juli en Limburg bleef wat het was: een integrerend onderdeel van het koninkrijk.

Inmiddels werd er in Nederland sinds maart 1848 aan een uitgebreide grondwetsherziening gewerkt. De nieuwe grondwet, die de basis legde voor de huidige parlementaire democratie, werd in het begin van november in Nederweert afgekondigd.

Op het lokale vlak gebeurde er maar weinig. Officier van justitie De Willebois wenste op zeer vertrouwelijk verzoek van hogerhand door de kantonrechters van zijn arrondissement geïnformeerd te worden welke ambtenaren of invloedrijke personen zich met het separatisme inlieten en ingelaten hadden.⁸⁴⁾ De Weerter kantonrechter kan eind september rapporteren. P.J.H. Vullers is in Nederweert de voornaamste voorstander van de afscheiding, zoals reeds bekend. Hij heeft zich bij alle voorkomende gelegenheden in die zin uitgelaten. Tevens is hij de enige oorzaak, dus geen aanleiding, van

alle "oproerige bewegingen, baldadigheden en dreigementen". Wat wel erg veel eer voor Vullers is. Verder schrijft de kantonrechter dat met uitzondering van F. Walkers de overige kiesmannen separatistisch gezind zijn, evenals de kapelaan van Nederweert.⁸⁵⁾

Op zondag 14 oktober begint de jaarlijkse driedaagse kermis. Ter gelegenheid daarvan lijkt het burgemeester Beelen wijs om twee in Weert gestationeerde marechaussees naar Nederweert te halen om orde en rust te handhaven. De brigadier van de marechaussee vindt dat veel te weinig. Hij vraagt aan de majoor van de in Weert gelegerde troepen een heel detachement naar Nederweert te sturen, hoewel het gemeentebestuur daar tegen schijnt te zijn. De majoor overtuigt zich van de juistheid van de laatste opvatting door met de burgemeester te overleggen. Beelen vindt het niet-sturen van militairen zelfs zo belangrijk dat hij na het onderhoud met de majoor zekerheidshalve naar Weert vertrekt om nogmaals majoor Pfeiffer op het hart te drukken geen troepen naar Nederweert te sturen.⁸⁶⁾ Naar we mogen aannemen, is dat ook niet gebeurd. De kermis zelf verliep in de beste orde.⁸⁷⁾

De Nederlandse verkiezingen van 1 december 1848

Als gevolg van de grondwetsherziening dienden een nieuwe Eerste en Tweede Kamer te worden samengesteld. Districtscommissaris Beerenbroek richtte zich op een vroeg tijdstip - 19 oktober - tot de gouverneur met de uitdrukkelijke vraag om instructies ter organisatie van deze verkiezingen. Het was immers van het uiterste belang Van Scherpenzeel te weren uit de Tweede Kamer. De eenvoudige landman zou, "*door schoone woorden verleid*", weer op hem kunnen stemmen. Spottend noemde Beerenbroek hem "*onze O'Connell (bien entendu moins-le-talent)*".⁸⁸⁾ De gouverneur is het met deze zienswijze eens. Daarom moeten kandidaten voor de beide Kamers niet alleen anti-separatistisch, maar ook nog eens populair zijn.⁸⁹⁾ Exacte instructies krijgt Beerenbroek niet; hij moet zijn invloed maar doen gelden om de juiste personen in de Kamers te krijgen.⁹⁰⁾

De gouverneur voorspelt al op 16 november dat de separatisten in drie kiesdistricten, waaronder het district Roermond, het onderspit zullen delven.

De gezagsgetrouwe bisschop Paredis van Roermond laat op 15 november een circulaire uitgaan. In het rondschrijven wordt de geestelijkheid opgeroepen de gelovigen erop te attenderen dat zij hun stem moeten geven aan mannen die het beste met godsdienst en vaderland voorhebben en dus niet aan degenen die aanzetten tot onrust.⁹¹⁾ De bisschop stelt zich ogenschijnlijk voorzichtig op. Van Scherpenzeel is immers ook tegen woelingen en oproer. Voor de officier van justitie zijn de laatstgenoemde verschijnselen echter synoniem met separatistisch gedrag. Hij ziet het schrijven van de bisschop duidelijk als een oproep niet op de afscheidingsgezinden te stemmen.⁹²⁾ Immers een goede verstaander heeft maar een half woord nodig.

Het gedrag van de bisschop is duidelijk anders dan bij de Duitse verkiezingen van mei. Toen werd niet actief geïntervenieerd in de campagne. Van de in mei gekozen 308 kiesmannen waren zelfs 15 geestelijken. Wel had het Duitse parlement in een onbewaakt ogenblik op 26 september in eerste lezing het besluit genomen de orden der jezuïten en redemptoristen te verbieden. Van Scherpenzeel vond deze voorlopige beslissing koren op de molen van de Nederlandse propaganda. Die kon nu aantonen dat de godsdienst in gevaar kwam als Limburg zich aansloot bij Duitsland. Dat bij de tweede en definitieve lezing dit wetsartikel geen meerderheid behaalde was mosterd na de maaltijd; het was toen al 15 december 1848.⁹³⁾

Kantonrechter Janssens is ervan overtuigd dat de separatisten weinig schade kunnen aanrichten. Dat komt omdat volgens hem aan de verkiezingen "niet door het canaille maar door de meest fatsoenlijke personen" wordt deelgenomen. In tegenstelling tot de verkiezingen voor het Duitse parlement, waren de verkiezingen voor het Nederlandse parlement gebonden aan een hoge census. Nog geen 10% van de stemgerechtigden van mei kon nu deelnemen.⁹⁴⁾

De kantonrechter gaat de kiezers die hij kent bewerken. Hij vraagt hun ook bij vrienden en kennissen op het "bedrog en misleiding" van de "wangedrochten" - waarmee de separatisten bedoeld worden - te wijzen, die heel Limburg in het ongeluk kunnen storten. Tevens neemt hij de geestelijken, die - in tegenstelling tot de boeren - de ogen meer zijn opengegaan, in de arm. Vooral omdat zij het gemakkelijkst op het geweten van de boer en de eenvoudige man werken. Of zoals het spreekwoord zegt "men moet somwijlen den duivel een kaarsje vinken"⁹⁵⁾. Alle middelen, mits niet schandelijk, zijn immers geoorloofd om het doel te bereiken, vindt de kantonrechter. De pastoor van Nederweert werkt al in de beoogde zin.⁹⁶⁾

Op 29 november - twee dagen voor de verkiezingen - kan de kantonrechter melden dat hij in Weert, Nederweert en Stramproy alles voor elkaar heeft. De kandidaten voor de Eerste Kamer zijn districtscommissaris Beerenbroek en de burgemeester van Horn, Magnée en de kandidaat voor de Tweede Kamer is de president van de rechtbank Leclercq. Zij zullen, op 7 of 8 stemmen na, algemeen verkozen worden.⁹⁷⁾

De tegenpartij zat ook niet stil. Th. Gast, de voorman van de Weertse separatisten, is voortdurend op sjouw om kiezers te winnen. Zo ging hij naar het huis van de weduwe Vullers, om aan haar zoon de separatistische kandidaten voor de beide Kamers door te geven. Dat zijn voor de Eerste Kamer de burgemeester van Heel Hermans en baron De Rosen, een zwager van Schoenmaeckers, het andere Bondslimburgse lid van het Duitse parlement en baron Van Scherpenzeel voor de Tweede Kamer. Vullers loopt met deze gegevens alle kiezers af en probeert ze te overtuigen. Hij genoot echter geen vertrouwen, zo weet de gouverneur.⁹⁸⁾

Gast ging nog een keer naar Nederweert, maar nu met een brief van een onbekend persoon bij zich. Daarin werd gepleit voor de verkiezing van Van Scherpenzeel.

JESUS! MARIA! JOSEPH!

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

LEONARDUS BEELEN,

IN ZIJN LEVEN BURGEMEESTER DER

GEMEENTE NEDERWEERT,

welke, na een kort ziekbed, voorzien van de H. H. Sacramenten der stervenden, gansch overgegeven aan den wil van zijnen Schep- per, in den ouderdom van ruim 59 jaren, den 16 Januarij 1853 van zijne teergeeielde echtgeroote en 7 minderjarige kinderen scheidde, nagenoeg onder deze hartroe- rende woorden:

« Kinderen! houdt niet op uwe moeder te eeren alle de dagen haars levens.

Hebt steeds God voor oogen en wacht u ooit in eenige zonde toetstemmen en de ge- boden van den Heer uwen God te overtren- den.

Tob. IV - 3 & 6.

Want alleen gelukkig zal de man die den Heer vreest en vurig verlangt deszelfs gebo- den te onderhouden,... zijne gerechtigheid blijft door alle eeuwen heen.

Psalm CXI, 1. 3.

En kwam hem zelfs de dood verrassen, zou- de nog zijne ziel in ruste wezen. Wijsh. IV. 7.

En nu smeek ik u, door onzen Heer Je- sus Christus, dat gij mij helpt door uwe gebeden tot God voor mij.

Rom. XV. v. 30.

Pater. Ave. R. I. P.

Weert, ter drukkerij en binderij van J.M.H. Smeets.

Doodsprentje van burgemeester L. Beelen († 1853)

En bovendien moesten de separatisten de moed niet laten zakken met betrekking tot de scheiding van "Limburg met Holland".⁹⁹⁾

Ook het kandidaat-kamerlid Hermans van Heel, Linssen uit Neeritter en Corbey uit Thorn gingen naar Nederweert ter verspreiding van de separatistische gedachte. Toen zij daar met hun rijtuig aankwamen, gingen zij confereren met Peter Jan Vullers, M. Kneijpkens, H. Scheepers, L. Beys, J. Beelen¹⁰⁰⁾ en Th. Beerens. De laatste twee zijn kiezers en hebben geprobeerd de burgemeester en de pastoor aan hun kant te krijgen. Maar dat is mislukt, zo wordt de kantonrechter per expresse door zijn Nederweertse informant bericht.¹⁰¹⁾

Op 30 november - de spanning neemt toe - wordt de kantonrechter minder zeker van zijn zaak. De activiteiten van de separatisten, met name die van Peter Jan Vullers, drijven hem tot wanhoop. Het is Janssens gebleken dat in Weert vele van de reeds verstuurde stembiljetten al zijn ingevuld, vooral bij onvoorzichtige of eenvoudige kiezers. Hierdoor komt de prognose niet meer uit en zullen er ongetwijfeld meer dan 7 of 8 stemmen op de separatisten uitgebracht worden. De eenvoudige landman is, volgens Janssens, dadelijk tot alles bereid als er belastingverlaging in het vooruitzicht gesteld wordt. In Nederweert dreigt hetzelfde te gebeuren. Vullers is in Meyel, Helden en zelfs in Baarlo rondgegaan. Hij zou daar de laster verspreid hebben dat

Beerenbroek tegen de godsdienst is gekant. De kantonrechter doet vervolgens officier van justitie De Willebois het voorstel, dat de kiezer zijn reeds ingevuld stembiljet moet kunnen veranderen. Als de voorkant is volgeschreven, dan moet de achterkant maar gebruikt worden, zonder dat daardoor het biljet ongeldig wordt. Dit is het enige middel, dat overblijft, bij gebrek aan stembiljetten.¹⁰²⁾

Volgens de kantonrechter zou Vullers daags voor de verkiezingen tien kiezers hebben bezocht en hen toen hebben gedreigd dat, als zij niet op de separatisten zouden stemmen, zij bij de komst van de Duitsers "*dood-geslagen zouden worden*".¹⁰³⁾ Een ietwat curieuze manier om kiezers te winnen.

De uitslag is overeenkomstig de voorspelling van de gouverneur. In twee van de vijf kiesdistricten, in Sittard en Heerlen, behaalt Van Scherpenzeel de meerderheid. In het kiesdistrict Roermond krijgen de anti-separatistische kandidaten een 2/3 meerderheid. De uitslag in het onderdistrict Weert wijkt daar niet van af. Op de kandidaten voor de Tweede Kamer worden op Van Scherpenzeel in dit onderdistrict 58 stemmen uitgebracht en op de anti-separatistische kandidaat Leclercq 116 stemmen. Voor de Eerste Kamer kreeg Beerenbroek de meeste stemmen, namelijk 123 en Magnée 116. De separatistische kandidaten Hermans en baron De Rosen behaalden er resp. 63 en 49. In totaal waren 184 kiezers opgekomen.¹⁰⁴⁾ Van enige sociale representativiteit kan in vergelijking tot de Duitse verkiezingen in het geheel niet gesproken worden.

Het resultaat van het onderdistrict Weert viel de officier van justitie "*niet tegen*". De verkiezingen zelf verliepen zonder enig incident. Wel waren vele stembriefjes door de separatisten op de voorzijde zodanig ingevuld, dat deze later op de achterkant weer zijn verbeterd.¹⁰⁵⁾ Om welke aantallen het hier ging, deelt De Willebois niet mee.

Na de verkiezingen informeerde de Weerter kantonrechter de officier van justitie op zijn verzoek dat alle kiesgerechtigde ambtenaren, die hij kende, tegen de separatisten hadden gestemd. Zij hebben hem echter uit angst niet openlijk gesteund. Ook de pastoor van Nederweert heeft zijn best gedaan de kiezers te bezoeken. Al het gedane werk is niet tevergeefs geweest, want in Weert en Nederweert ben ik geslaagd, zo vindt Janssens.¹⁰⁶⁾

Hij zou graag naar Nederweert zijn gegaan om de door Vullers daags voor de verkiezingen geuite dreigementen te onderzoeken, maar zijn voetjicht hield hem thuis. Wel weet hij, dat de klerk van ontvanger Kessels, Simons, schepen Peter Kroef, kerkmeester Willem Vullers en landbouwer Franssen daaromtrent inlichtingen kunnen verschaffen. Als hij maar twee getuigen kon vinden, dan ging de kantonrechter tot verbaliseren over.¹⁰⁷⁾

Hoewel Janssens de officier van justitie en zichzelf feliciteerde met de uitslag, wilde dat niet zeggen dat het werk was geklaard. Hij wilde in Limburg nog een actie tegen het separatisme op gang brengen. Zonder blik-

ken of blozen stelt de kantonrechter dat in zijn kanton Weert 7/8 van de mensen voor zo'n actie is. Den Haag voelt hier niets voor; want actie lokt reactie uit, en dat precies op een ogenblik dat in Frankfort de Limburgse zaak niet meer zo leeft.

Het separatisme had duidelijk een grote aanhang onder het vermogende gedeelte van de Limburgse bevolking. Van Scherpenzeel behaalde uiteindelijk nog altijd 40% van de uitgebrachte censusstemmen in Limburg. Hoe het stond bij het minder vermogende gedeelte laat zich dan wel raden. Volgens de minister van Justitie waren de separatisten kwantitatief in de meerderheid.¹⁰⁸⁾ Het separatisme had wel een tik gehad, maar was nog niet verslagen.

Verkiezingsnasleep

Na de verkiezingen rees de vraag bij de provinciale overheid om de militaire bezetting van Weert op te heffen. De kantonrechter adviseerde om dat vooral niet te doen. De separatisten zouden dat in hun voordeel uitleggen. Want zij verwachtten toch al dat de Duitse troepen Limburg in bezit kwamen nemen. Weddenschappen waren er al op afgesloten. Sterker nog, Janssens adviseert om ook in Nederweert troepen te legeren.¹⁰⁹⁾ Dit vanwege de "*schandelijke handelwijze*" van Vullers. Deze man had op zondagavond 3 december samen met Jan Beelen en Jan van Nieuwenhoven in de herbergen van burgemeester Beelen en schepen Kroef de regering en autoriteiten zwart gemaakt en in de herberg van Walkers had Vullers zulke woorden gebruikt, dat de oude Walkers dat nog "*voor geen honderd francs*" zou hebben durven nazeggen.¹¹⁰⁾ Dit verhaal wordt door de Nederweerder ontvanger, die bij officier De Willebois in Roermond zijn beklag is komen doen, nog eens onderstreept. Hij vraagt de officier van justitie om de welgezinde inwoners tegen de "*zeer verontrustende bewegingen, bedreigingen en ruststoornissen*" te beschermen.¹¹¹⁾ Behalve in de drie eerder genoemde horecagegelegenheden zijn Vullers en de zijnen ook in de herberg van organist Pubben geweest. Volgens de lezing van de kantonrechter gebeurde daar het volgende. Vullers toastte in herberg Pubben op het welzijn van Van Scherpenzeel. Hij riep daar "*Lang leve onze verlosser! Ik geef de kl.... van het gouvernement en van de Regering! M..., voor alle de Hollanders! Met Nieuwjaar zijn wij duitsch, dan moeten ze allen wech!*" Het was de bedoeling van deze groep, twaalf man sterk, om in de herberg van Kroef alles kort en klein te slaan en daar de kastelein te mishandelen. Een portie slaag zou ook kerkmeester Willem Vullers krijgen. Kroef en de kerkmeester hadden namelijk kantonrechter Janssens bij de verkiezing geholpen met stemmen te vergaren en meegewerkt om de "*listen en lagen*" van de separatisten te verijdelen. In herberg Kroef, waar ook Willem Vullers zat, zochten de separatisten direct ruzie. Vele bezoekers gingen weg, maar vele "*goedgezinden*" kwamen binnen om Kroef en Vullers te helpen. De separatisten, die dat zagen, verlieten daarop de herberg. Jan Beelen en zijn knecht, alsmede de gebroeders Scheepers zouden later gezegd

hebben, dat zij door Peter Jan Vullers opgestoot waren. In ieder geval zouden zij vandaag - vrijdag 8 december - hun voornemen uitvoeren, waarop kantonrechter Janssens de brigadier van de marechaussee en twee van zijn manschappen opdracht geeft naar Nederweert te gaan.¹¹² Er gebeurt - zoals te verwachten viel - niets; wel wordt die dag procesverbaal opgemaakt over het gebeurde op zondag 3 december.

Doodsprentje van burgemeester P.J.H. Vullers (1827-1893).

Bijna drie maanden later, begin maart 1849, vraagt de officier van justitie in Roermond aan de Weerter commissaris van politie Pex of hij eens vertrouwelijk bij de kantonrechter wil informeren of deze in principe met een vervolging inzake verstoring van de nachtrust en belediging kan instemmen. Een dergelijke vervolging moet dan wel tot succes leiden. De Willebois voelt er in ieder geval niets voor - na overleg met de procureur-generaal - om de zaak voor de rechtbank te brengen vanwege zijn vermoeden dat het dan niet tot een veroordeling komt en hij vrijspraak zeer bedenkelijk acht.¹¹³ De Willebois had daarbij een zwaarder vergrijp op het oog. Namelijk belediging van een magistraats-persoon, waarop een gevangenisstraf staat van één maand tot twee jaar. De rechtbank had in een ander geval geoordeeld dat de uitroep "ik beschijt je" geen belediging inhield voor de aangesproken marechaussee.¹¹⁴

Politiecommissaris Pex laat weten, dat Janssens ook zijn gevoelens deelt, dat hij de rustverstoring en de beledigingen niet vervolgbaar acht, omdat slechts enkelen op straat gezongen of geschreeuwd hadden en eveneens heeft slechts een enkeling "Vivat Scherpenzeel" geroepen. Bovendien is er niemand over verstoring van de nachtrust komen klagen.¹¹⁵

Blijkbaar is De Willebois niet tevreden over dit antwoord. Want de officier van justitie besluit - ook weer in overleg met de procureur-generaal te Maastricht - dat wel degelijk tot vervolging moet worden overgegaan. Want hij is er na onderzoek achter gekomen dat er helemaal geen klachten ingediend hoeven te worden om toch iemand te kunnen veroordelen wegens rustverstoring.

Volgens twee arresten van het (Franse) Hof van Cassatie van 1828 en 1834 moet er van worden uitgegaan, dat bij het maken van nachtelijke geruchten er zonder meer sprake is van verstoring van de rust. Dat laatste behoeft dus niet bewezen te worden. Slechts getuigenverklaringen dat er 's nachts herrie is geweest, volstaan om tot een veroordeling te komen.

Mocht commissaris Pex niet voornemens zijn tot vervolging over te gaan dan zal de officier zelf de verdachte personen in appél voor de rechtbank terecht laten staan. De Willebois kan bij nader inzien niet werkeloos toezien dat de gemeente Nederweert voor onbepaalde tijd wordt overgeleverd aan "de baldadigheid van eenige deugnieten".¹¹⁶

Het duurt nog tot 27 april 1849 voordat de vier verdachten door Pex gedagvaard worden. Dat zijn Peter Jan Vullers (22 jaar), oud-kiesman Jan Beelen (32 jaar) in het Hulsen, de smid Jan van Nieuwenhoven (38 jaar) op Budschoep en landbouwer Hendrik Scheepers (26 jaar) ook in het Hulsen woonachtig. De vier ontkennen dat zij de nachtrust verstoord hebben of beledigingen hebben geuit.

De getuigenverhoren beginnen eerst drie maanden later op 25 juli. Veel haast heeft men er in Weert niet mee. Er worden zestien getuigen à charge opgeroepen. De tegenpartij riep de hulp van een advocaat in en liet vier getuigen à décharge oproepen. Advocaat Thissen bepleitte vrijspraak.

De getuigen à décharge te weten de landbouwers Jan Peter Bollen en Leo Konings, molenaar Jacob Bruekers waren op de bewuste avond in herberg Stienen en hebben daar niet gehoord of zelfs gezien dat de verdachten geroepen of geschreeuwd hebben. De vierde getuige, landbouwer Peter Jan Niessen, heeft ook geen herrie gehoord toen de vier verdachten van herberg Pubben naar herberg Stienen trokken.

De kantonrechter slaat deze verklaringen niet hoog aan want hij is van oordeel dat de getuigen lijden aan wezenlijke of toevallige hardhorendheid, of dat zij om andere redenen niet in staat zijn geweest het geschreeuw te horen.

Aanklager Pex vindt de verdachten uiteraard wel schuldig of medeplichtig. Zij hebben de pastoor, burgemees-

ter en ontvanger beledigd en hebben de nachtrust verstoord. Pex vordert de daarvoor staande geldboete van f 5,50 tot f 7,50 en de maximaal toelaatbare gevangenisstraf van vijf dagen. Vanzelfsprekend komen daar nog de proceskosten bij.

Uit de lezing van de getuigen à charge wordt de toedracht enigszins helder. De vier verdachten, hadden in gezelschap van een grote groep van ongeveer dertig onbekend gebleven personen diverse herbergen bezocht. Zij hadden een brief bij zich waarin het aantal stemmen stond dat baron Van Scherpenzeel in de verschillende districten van Limburg had behaald. Peter Jan Vullers was zeer tevreden over het aantal stemmen dat Van Scherpenzeel in Limburg had gehaald. Bij de komende verkiezingen als de census lager zou zijn zou de uitslag nog beter voor de separatisten worden. Verdachte Beelen had daaraan toegevoegd dat als de geestelijken zich er niet mee bemoeid zouden hebben, de verkiezingen beter uitgevallen waren. De preek van de Nederweerder pastoor had de separatisten veel nadeel bezorgd.

In het café van ex-separatist Walkers en in herberg Pubben was de brief voorgelezen. Beelen en Vullers hadden daar uitgeroepen, dat met Nieuwjaar de Duitse troepen in Limburg zouden komen en dat de Hollanders weg moesten. Het gezelschap had daar gezamenlijk geroepen "Hourra, hourra, Vivat Scherpenzeel, Vivat den Duitschen Bond". In herberg Pubben had Vullers daaraan nog toegevoegd dat hij "de klooten gaf van den burgemeester en den ontvanger". Beelen had tegen de zoon van kerkmeester Vullers gezegd dat hij "een geele Hollander was" en zijn vader nog een grotere.¹¹⁷ De groep had in de Kerkstraat wat rumoer gemaakt en was al schreeuwend de herberg van Stienen binnengekomen. "Viva Scherpenzeel" werd er geroepen. In de herberg van schepen Kroef hebben de verdachten - behalve Peter Jan Vullers die er toen niet meer bij was - na hun binnenkomst direct een discussie gezocht met kerkmeester Willem Vullers over de uitslag van de verkiezingen. Evenals Kroef was de kerkmeester een hulpje van kantonrechter Janssens. Verdachte Beelen had ook de zoon van Walkers aangesproken op het gedrag van zijn vader bij de verkiezingen. Zoon Walkers zei daarop dat het de vrije keus van zijn vader was en dat deze een braaf man was. Hierop repliceerde verdachte Van Nieuwenhoven: "Braaf geweest".

Bij het verlaten van de herberg had Beelen op de zwager van Kroef, de onderwijzer Poell, nog enkele schimpscheuten afgevuurd. Poell liep hem na en vroeg hem waarom hij dat deed. Op straat zei Beelen tegen hem "Ik geef de klooten van u en uwen zwager daar deze is ook een verleider des volks en hij heeft zich de geheele avond niet durven laten zien".

Rond 11 uur 's avonds had de lichtelijk aangeschoten groep ene Hendrik Greijmans aangesproken. Jan Beelen had hem toen naar zijn politieke overtuiging gevraagd. De knecht, door zijn meesteres gestuurd, om Greijmans te halen mengde zich in het gesprek en

zei of hij nu "Duitsch of Hollandsch" is, hij gaat met mij mee naar huis.

Samenvattend kan men zeggen, dat de separatisten onder leiding van Vullers tekst en uitleg in de diverse kroegen hebben verschaft over de verkiezingsuitslag en vooral Jan Beelen geprobeerd heeft zijn gram te halen bij de medewerkers van de Weerder kantonrechter en hun aanhang.

De kantonrechter ziet zulks uiteraard anders, want deze concludeert tenslotte dat het uiten van de genoemde kreten voor de vreedzame cafébezoekers zeer verontrustend moet zijn geweest, en daarbij nog eens beledigend voor het bestaande gezag. Het geschreeuw op straat is zonder meer rustversturend. En het 's avonds op straat vragen naar de politieke opinie van Hendrik Hubert Greijmans door ten minste zes personen heeft zeker de rust van deze landbouwer gestoord. Dat blijkt uit zijn verklaring dat toen hem gevraagd werd of hij Duitsgezind was, hij daarop ja heeft geantwoord om moeilijkheden te voorkomen.

Op 1 augustus doet kantonrechter Janssens uitspraak. Hij is van mening dat de hele gang van zaken de bedoe-

TER LIEFDE VAN
JESUS, MARIA, JOSEPH,
BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
DEN WELEDEL GESTRENGEN HEER
ANDREAS WALTHERUS JANSSENS,
ECHTGENOOT VAN DE HOOG WELGEBORENE VROUWE JONKVROUW
MARIA, LIDIA, FORTUNATA DE GALLIERIS,

In leven medicinae-doctor, kantonregter, en lid van den stedelijken raad, Ridder van den Nederlandschen Leeuw, geboren te WEERT, en aldaar overleden, den 30 Mei 1851, in den ouderdom van 36 jaren en ruim 6 maanden, na vroegtijdig gesterkt te zijn door de H. Sacramenten der sterfenden.

Hij, wiens vroegtijdig afsterven wij betreuren, was algemeen bekend als een zeer kundig geneesheer. Zijn levensloop was vol van verdienstelijke werken; hij was een man volgens Gods hart: niemand hatende, en niets anders ter harte nemende, dan de pligten zijner edele roeping, welke hij met de stiptste naauwkeurigheid vervulde, kenmerkte hij zich door een liefdevolle barmhartigheid jegens de noodlijdenden, alsook door een oprecht en openhartig karakter: edoch, een langdurige en pijnlijke ziekte maakte aan het voor zijne beminde gade en zijne stadgenooten zoo dierbare leven een einde. In zijne laatste krankheid was hij een voorbeeld van geduld, hij berustte teenemaal in den wil zijns Scheppers, en hij stierf beziel met de levendigste gevoelens van geloof, hoop, liefde en berouw, hetgene ons de zoete hoop geeft, dat hij reeds de eeuwige vreugde des Hemels geniet. Doch daar Gods oordeelen ondoorgrondelijk zijn, wordt zijne ziel dringend in de offeranden der eerwaarde priesters, en in de gebeden der geloovigen aanbevolen.

ONZE VADER, WEES GEGROET. DAT HIJ RUSTE IN VREDE.

Eer den geneesheer, want alle geneeskunde komt van God: de Allerhoogste heeft de geneesmiddelen uit de aarde voortgebracht, opdat hunne kracht aan de menschen bekend zou worden, en opdat men Hem in zijne wonderheden zou eeren. Eccl. i XXXVIII v. 1-6.

Verzuim u zelven niet in uw krankheid; maar bid den Heer: en zuiver uw hart van alle misdaad; doch geef mede plaats aan den geneesheer, en laat hem van u niet weggan, omdat zijn dienst u noodzakelijk is. Ibid. v. 9-12.

Weert, ter drukkerij en binderij van J. M. H. Smeets.

Doodsprentje van A.W. Janssens († 1851).

ling heeft de gemoederen op te hitsen en de bestaande gisting in stand te houden of zelfs te vermeerderen en om andersgezinden schrik aan te jagen. Hij veroordeelt de vier verdachten dan ook voor het maken van nachtelijke en beledigende geruchten, waardoor de rust is verstoord. Hij geeft ieder de minimumboete van f 5,50; de proceskosten bedroegen f 63,06.¹¹⁸

Dat de vier veroordeeld moesten worden, stond voor het proces begon reeds vast. Waarom de anders toch niet zo coulante kantonrechter een minimumstraf oplegde is niet duidelijk. Was het omdat het separatisme op dat tijdstip - juli/augustus 1849 - feitelijk verslagen was? Was het omdat rentenier en burgemeesterszoon Peter Jan Vullers deel uitmaakte van de groep? Of was het gewoon omdat hij tot het proces door de officier van justitie gedwongen werd?

De veroordeling van Peter Jan Vullers heeft in ieder geval geen nadelige consequenties gehad voor zijn loopbaan. In 1853, na het overlijden van burgemeester Beelen, werd Vullers tot burgemeester benoemd. Een functie die hij tot 1893 heeft vervuld. In 1854 trouwde hij met een van de dochters van de overleden burgemeester.

Het einde van het separatisme

Eind maart 1849 werd in Frankfort de nieuwe Duitse grondwet aangenomen. Veel had het niet meer om het lijf, want enkele maanden later - in juni - werd een eind gemaakt aan het parlement toen het door troepen uit elkaar gejaagd werd.

Eerder, op 14 mei 1849, trokken de beide Bonds-limburgse afgevaardigden zich, middels een verklaring van baron Van Scherpenzeel-Heusch, uit het Frankforter parlement terug. Van Scherpenzeel verklaarde zich toen tegen een vereniging van Limburg met Duitsland. Redenen waren er te over. De nieuwe liberale Duitse bondsstaat was niet van de grond gekomen, de besluiten van de 19e juli 1848 waren niet uitgevoerd. En in Duitsland was er weer een trend naar het absolutisme. Limburg had nu een liberale grondwet - de Nederlandse - en wilde die niet prijsgeven.¹¹⁹ Nu de Duitse revolutie mislukt was, diende Limburg van Duitsland losgemaakt te worden. Dat gebeurde in 1867 toen de Duitse Bond definitief verleden tijd werd.

Van enige Duitsnationale gezindheid gedurende de behandelde periode blijkt niets. Het woord Pruisisch of Pruisen valt al helemaal niet. Het begrip Duitse Bond of Duitsland heeft duidelijk een andere, in ieder geval geen negatieve, betekenis. Iets wat van de term Holland niet gezegd kon worden.

Het zijn andere motieven die de Nederweertenaren voor het separatisme doen kiezen. De belastingen zijn een belangrijke, zo niet de belangrijkste factor. Daarbij was de sociaal-economische toestand niet florissant. Dan was er uiteraard de onvrede met het Nederlandse bestuur, met name over de conservatieve wetgeving. Bij elkaar voldoende redenen om - onder leiding van baron Van Scherpenzeel - eens een andere kant op te kijken. België kwam vanwege machtspolitieke factoren op dat ogenblik niet in aanmerking, maar een nog op te rich-

ten Duitsland van liberale snit bood daarentegen wel perspectief. Dat nieuwe Duitsland zou er uiteindelijk komen, maar van een geheel ander gehalte: het autoritaire Duitsland van Bismarck, in 1871 opgericht in het Franse Versailles.

De relatie Nederland-Limburg was niet gelukkig. Beide partijen moesten niet veel van elkaar hebben. De Nederlandse regering wendde in deze periode geen pogingen aan om de belastingdruk voor Limburg te verlagen, en de Limburgers voor zich te winnen. Het bleef bij voornemens.

Het Nederlandse bestuur in Maastricht liet zich in zijn besluitvorming ten aanzien van Weert en Nederweert voornamelijk inspireren door de correspondentie, vol met geruchten en halve waarheden, van de hand van de zeer pro-'Hollandse' kantonrechter A.W. Janssens. Want het Nederlandse provinciale bestuur en de Roermondse officier van justitie Van der Does de Willebois waren zelf in paniek en lieten zich dan ook graag door Janssens opjagen. Een groot gedeelte van politiek Den Haag wilde desnoods wel van Limburg af, zij het niet voor een appel en een ei.

Bonds-Limburg zelf kon zich niet van het Nederlandse bestuur losmaken. Het had geen regering, zoals Luxemburg, laat staan een leger of wapens. Het bestuurscentrum Maastricht en de vestingstad Venlo behoorden niet eens tot het Bondsgebied. De politieke leider van de separatisten baron Van Scherpenzeel-Heusch kon alleen de Nederlandse regering en de Duitse voorlopige regering onder druk zetten.

In Nederweert kwamen geen ernstige ongeregeldeheden voor. Er vloog eens een steen door de ruiten. En dat was het dan. De functie van het Nederlandse militaire en justitiële machtsvertoon in Limburg was om enerzijds de angstige pro-Nederlandse bestuurders te motiveren en anderzijds de bevolking te intimideren. Na het failliet van de Duitse revolutie verdween het separatisme uit beeld.

Noten:

- 1) Dit artikel kwam tot stand onder auspiciën van de Stichting Historisch Onderzoek Weert.
- 2) HEIJDEN, Rob P.W.J.M. VAN DER. De terugkeer van het Nederlands gezag in Limburg, 1839-1840. In: De Maasgouw, 108 (1989), 70.
- 3) BOOGMAN, J.C. Nederland en de Duitse Bond 1815-1851. Groningen-Djakarta, 1955, 53.
- 4) HEIJDEN, Rob VAN DER. Separatisme in Limburg, 1840-1851, in: Fr. J. Hermans e.a. [ed.]. Tussen twee Tricolores. Een Limburgse vestingstad onder Nederlands en Belgisch bestuur, Venlo 1815-1850, Venlo, 1990, 25.
- 5) GEURTS, A.J. Politieke commotie te Roermond in het voorjaar van 1848. In: Roermond stad met verleden. Roermond, 1985, 177.
- 6) DERKS, S., H. Marcelis en R. Straatman. De misoogsten in de jaren 1845-1848 in het toenmalige hertogdom Limburg. Een subsistentiecrisis. Nijmegen, 1985, kandidaatscriptie.
- 7) Gemeentearchief Nederweert (GAN), inv.nr. 31. Publikaties.
- 8) A.W. Vullers was winkelier (* Rotterdam 3.11.1796 - + Nederweert 2.12.1847). Gehuwd met Maria Elisabeth Trouwen. Was in 1838/1839, evenals zijn Weertse collega Beerenbroek, een fel tegenstander van de terugkeer van (Oost-)Limburg naar Nederland.
- 9) Peter Johan Hubert Vullers, rentenier (* Nederweert 12.2.1827 - + Nederweert 9.10.1893). Burgemeester van Nederweert 1853 - 1893. Huwde op 28.6.1854 met de dochter van de vorige burgemeester Maria Margaretha Hubertina Beelen.
- 10) Rijksarchief in Limburg te Maastricht (RAL), Provinciaal Archief 1814-1913 (PA), inv.nr. 429. dos.nr. 1858. Verzoekschrift Vullers aan Willem II dd. 14.12.1847.
- 11) Leonard Beelen (* Nederweert 2.11.1793 - + Nederweert 16.1.1853). Gehuwd met Catharina Elisabeth Peeters.
- 12) RAL, PA, inv.nr. 492, dos.nr. 1890. Staat van voordracht dd. 3.2.1848, minuut.
- 13) RAL, PA, inv.nr. 492. Schrijven Beerenbroek aan Van Meeuwen, dd. 5.1.1848.
- 14) RAL, PA, inv.nr. 492, dos.nr. 1878. Vertrouwelijk schrijven Van Meeuwen aan Beerenbroek, dd. 13.1.1848, minuut.
- 15) RAL, Archief Openbaar Ministerie Roermond (OMR), Geheime correspondentie. Register X van uitgaande stukken, lopende van X 1 (8.9.1847) - X 691 (16.4.1851), ds. 3, nr. X 50. Schrijven aan procureur-generaal U.W.E. Cazijs te Maastricht, dd. 1.2.1848, minuut.
- 16) Hendrik Nicolaas Poell (* Sevenum 1.10.1803 - + Nederweert 16.8.1884). Gehuwd met Anna Maria Kroef.
- 17) RAL, PA, inv.nr. 492. Vertrouwelijk schrijven Beerenbroek aan Van Meeuwen, dd. 18.1.1848.
- 18) RAL, PA, inv.nr. 492, dos.nr. 1881. Vertrouwelijk schrijven Van Meeuwen aan Beerenbroek dd. 21.1.1848, minuut.
- 19) RAL, PA, inv.nr. 492. Vertrouwelijk schrijven Beerenbroek aan Van Meeuwen, dd. 31.1.1848.
- 20) RAL, PA, inv.nr. 492, dos.nr. 1890. Schrijven Van Meeuwen aan minister van Binnenlandse Zaken Van der Heim en staat van voordracht, dd. 3 februari 1848, minuut.
- 21) RAL, PA, inv.nr. 12175. Proces-verbaal eedsaflegging Beelen, dd. 21.3.1848.
- 22) RAL, PA, inv.nr. 493, dos.nr. 1912bis. Brief Vullers aan Van Meeuwen dd. 19.2.1848 met afschrift verzoekschrift aan Willem II.
- 23) RAL, PA, inv.nr. 12175. Adviezen gemeenteraad Nederweert aan Van Meeuwen, dd. 3.3.1848.
- 24) Peter Joseph Coumans, brouwer (* Nederweert 11.5.1824 - + Nederweert 2.3.1893). Gehuwd met Maria Agnes Poell, een dochter van onderwijzer Poell.
- 25) RAL, PA, inv.nr. 493, dos.nr. 1949. Schrijven Coumans aan Van Meeuwen, z.d., exh. 18.3.1848.
- 26) RAL, PA, inv.nr. 493. Brief Beerenbroek aan Van Meeuwen, dd. 23.3.1848.
- 27) RAL, PA, inv.nr. 493, dos.nr. 1998. Schrijven Van Meeuwen aan Beerenbroek, dd. 31.3.1848.
- 28) GAN, inv.nr. 12. Raadsbesluiten, blad 42.
- 29) Andries Walkers (* Nederweert 22.1.1825 - + Nederweert 26.10.1896) is een zoon van de koopman in boter Francis Walkers en Maria Gerards.
- 30) RAL, PA, inv.nr. 494. Schrijven Trouwen aan Beerenbroek, dd. 10.4.1848, afschrift.
- 31) RAL, PA, inv.nr. 494. Schrijven Beerenbroek aan Van Meeuwen, dd. 11.4.1848.
- 32) RAL, PA, inv.nr. 494. Schrijven Beerenbroek aan Van Meeuwen, dd. 14.4.1848.
- 33) RAL, PA, inv.nr. 12175. Vertrouwelijk schrijven Beelen aan Beerenbroek, dd. 14.4.1848.
- 34) RAL, PA, inv.nr. 494, dos.nr. 2111. Schrijven Van Meeuwen aan minister van Binnenlandse Zaken Luzac, dd. 18.4.1848, minuut.
- 35) RAL, PA, inv.nr. 493, dos.nr. 1989. Schrijven Van Meeuwen aan burgemeesters en schepenen van de Limburgse steden en de districtscommissarissen, dd. 30.3.1848, minuut.
- 36) RAL, PA, inv.nr. 493, dos.nr. 1928. Geheim schrijven Van Meeuwen aan minister van Binnenlandse Zaken Van der Heim, dd. 3.3.1848, minuut.
- 37) De Willebois (* Den Bosch 17.2.1816 - + Den Haag 15.9.1892). Gouverneur van Limburg (1856-1874) en enkele jaren minister van buitenlandse zaken. Rijksarchivaris Habets merkte over hem op: "zijn vertrek (als gouverneur) werd door niemand betreurd, omdat hem niemand vertrouwde... was vlijtig en nauwgezet, maar dominerend en terugstotend van aard".
- 38) RAL, OMR, ds. 3, nr. X 93. Zeer vertrouwelijk schrijven van De Willebois aan de kantonrechters dd. 5.3.1848.
- 39) Andreas Waltherus Janssens was geneesheer (* Weert 26.11.1794 - + Weert 30.5.1851). Hij was gehuwd met J.L.M.E.A.C.F. de Gallieris.
- 40) RAL, PA, inv.nr. 493, dos.nr. 1935. Geheim schrijven Van Meeuwen aan minister van Binnenlandse Zaken, dd. 7 maart 1848, minuut.
- 41) RAL, PA, inv.nr. 494, dos.nr. 2064. Geheim kabinetsschrijven van de minister van binnenlandse zaken L.C. Luzac aan Van Meeuwen, dd. 5.4.1848.
- 42) BOOGMAN, J.C. Nederland en de Duitse Bond 1815-1851. Groningen-Djakarta, 1955, 349-350.
- 43) L.F.H. Beerenbroek (* Weert 25.3.1805 - + Roermond 4.5.1884) burgemeester van Weert 1830 - 1840, burgemeester van Roermond 1856 - 1876. Lid van de Belgische Kamer van Afgevaardigden, later van de Nederlandse Tweede en Eerste Kamer.
- 44) Gemeentearchief Weert (GAW), Nieuw Archief (NA), inv.nr. 2209. Memoriaal voor Duitse Bondsaken nr. 2 en 4.
- 45) GAN, inv.nr. 12. Raadsbesluiten, blad 44.
- 46) GAN, inv.nr. 31. Publikaties.
- 47) HESEN, J. Het separatisme in het westelijk deel van Midden-Limburg, 1848 - 1849. Ongepubliceerde doctoraalscriptie. Nijmegen/Horst, 1981, 42.
- HAUSSLEITER, O. Die Autonomiebewegung des Jahres 1848 im niederländischen Herzogtum Limburg und ihr wahrer soziologischer Charakter. In: Rheinische Viertelsjahresblätter, 14(1949), 135.
- Hesen komt op 925 en Haussleiter op 1044 stemgerechtigden.
- 48) RAL, OMR, ds. 3, nr. X 165. Schrijven aan Van Meeuwen, dd. 14.5.1848.
- 49) HAANEN, Emile. Nederweert van zwart-geel-rood naar rood-wit-blauw. In: Nederweerts Verleden : conflict en harmonie, 1991, 14.
- 50) J.L.Th.A.L. baron van Scherpenzeel-Heusch (* Oosterhout (Gelderland) 12.11.1799 - + Vlodrop 14.2.1872). Was in 1838 inspirator en organisator van de Belgische petitiebeweging in Noord- en Midden-Limburg. Voor het welzijn van Limburg achtte hij in 1848 een (legale) afscheiding van Nederland noodzakelijk.
- 51) BOOGMAN, J.C. Nederland en de Duitse Bond 1815-1851. Groningen-Djakarta, 1955, 359.
- 52) RAL, PA, inv.nr. 495. Schrijven De Willebois aan Cazijs, nr. X 170, dd. 15.5.1848.
- 53) RAL, PA, inv.nr. 495. Schrijven De Willebois aan Van Meeuwen, nr. X 165, dd. 14.5.1848, afschrift.
- Paniers percés zijn verkwisters.
- 54) HESEN, J. Het separatisme in het westelijk deel van Midden-Limburg, 1848 - 1849. Ongepubliceerde doctoraalscriptie. Nijmegen/Horst, 1981, 42.
- 55) BOOGMAN, J.C. Nederland en de Duitse Bond 1815-1851. Groningen-Djakarta, 1955, 351.
- 56) RAL, PA, inv.nr. 495. Geheim schrijven minister van Justitie Donker Curtius aan Van Meeuwen, dd. 16.5.1848.
- 57) RAL, OMR, ds. 2. Schrijven van brigadier Van der Borch aan de luitenant-commandant van de marechaussee in Roermond, nr. 145, dd. 25.5.1848.
- 58) RAL, PA, inv.nr. 495. Schrijven ministerraad aan Van Meeuwen, dd. 24.5.1848.
- 59) RAL, PA, inv.nr. 495, dos.nr. 2305. Schrijven Van Meeuwen aan Donker Curtius dd. 31.5.1848.
- 60) RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1309, dd. 4.6.1848.
- 61) RAL, PA, inv.nr. 495, gedrukte petitie. Project eener Petitie in te dienen aan Zijne Majesteit, Roermond, 17 mei 1848.
- 62) P.G.C.H. Bloemarts (* Venlo 3.3.1809 - + Sittard 9.3.1874). Werd o.m. vanwege zijn separatistische activiteiten - zij het eervol - ontslagen als substituu-officier m.i.v. 24.6.1848.
- 63) RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X 207 aan Cazijs, dd. 3.6.1848.
- 64) RAL, PA, inv.nr. 495. Schrijven majoor-commandant Hoppenbrouwers aan Van Meeuwen, dd. 23.6.1848.

- 65) RAL, OMR, ds. 2, Schrijven Van der Borch aan de commandant van de mareschaussee te Roermond, dd. 29.6.1848.
- 66) RAL, OMR, ds. 1, Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1320, dd. 27.6.1848.
- 67) RAL, OMR, ds. 2, Schrijven controleur Van der Heijden aan de arrondissements-directeur der belastingen te Roermond, dd. 14.6.1848.
- 68) RAL, OMR, ds. 2, Schrijven Van der Borch aan De Willebois, dd. 14.6.1848.
- 69) RAL, OMR, ds. 1, Proces-stuk nr. 3, proces-verbaal burgemeester, dd. 13.6.1848.
- 70) RAL, OMR, ds. 1, Schrijven Cazius aan De Willebois, dd. 16.6.1848.
- 71) RAL, OMR, ds. 2, Vertrouwelijk schrijven Kessels aan De Willebois, dd. 20.6.1848.
- 72) RAL, OMR, ds. 1, Processtuk nr. 10, proces-verbaal van getuigenverhoor, dd. 1.7.1848.
- 73) BOOGMAN, J.C. Nederland en de Duitse Bond 1815-1851. Groningen-Djakarta, 1955, 453-456.
Vertaling: Het hertogdom Limburg,... is een van de meest heilloze creaties,... en is een tweeslachtig wezen dat niet lang meer kan blijven bestaan... Het hertogdom Limburg is een Duits bondsland, zoals elk ander.
- 74) KRAUME, Hans-Georg, Aussenpolitik 1848. Die holländische Provinz Limburg in der deutschen Revolution. Düsseldorf, 1979, 86.
- 75) RAL, PA, inv.nr. 496, Proclamatie Van Meeuwen, dd. 28.7.1848.
- 76) RAL, PA, inv.nr. 496, Circulaire van Meeuwen aan de colleges van burgemeester en schepenen, dd. 4.8.1848 en schrijven Van Meeuwen aan de ministers van Justitie en Financiën, dd. 8.8.1848.
- 77) GAN, inv.nr. 31, Publikaties.
- 78) RAL, PA, inv.nr. 497, Schrijven Beerenbroek aan Van Meeuwen, dd. 17.8.1848.
- 79) GAN, inv.nr. 31, Publikaties.
- 80) RAL, OMR, ds. 2, Schrijven Van der Borch aan De Willebois, dd. 18.8.1848.
- 81) RAL, OMR, ds. 2, Schrijven Van der Borch aan De Willebois, dd. 23.9.1848.
- 82) RAL, PA, inv.nr. 499, dos.nr. 2998, Schrijven Van Meeuwen aan minister van Justitie, dd. 16.11.1848.
- 83) BOOGMAN, J.C. Nederland en de Duitse Bond 1815-1851. Groningen-Djakarta, 1955, 620-621.
- 84) RAL, OMR, ds. 3, Zeer geheim schrijven nr. X 410 aan de kantonrechters, dd. 13.9.1848.
- 85) RAL, OMR, ds. 1, Zeer geheim schrijven van Janssens aan De Willebois, nr. 3071, dd. 30.9.1848.
- 86) RAL, Militair archief, inventaris Hofdijk (MA), inv.nr. 184B, Schrijven Pfeiffer aan opperbevelhebber, dd. 12.10.1848.
- 87) RAL, MA, inv. nr. 184B, Schrijven Pfeiffer aan opperbevelhebber, dd. 19.10.1848.
- 88) ARA, kabinetsarchief Binnenlandse Zaken, inv.nr.60, nr. 1702, Schrijven Beerenbroek aan Van Meeuwen, dd. 19.10.1848, afschrift.
O'Connell (*1775-+1847), beroemd Iers politicus. Hij ijverde met legale middelen voor de Ierse afscheiding van Engeland. In 1847 vertrok hij naar Italië, waar hij na enkele maanden stierf. Beerenbroek ziet Scherpenzeel dus als een O'Connell, zij het zonder diens talent.
- 89) RAL, PA, inv.nr. 496, dos.nr. 2907, Schrijven Van Meeuwen aan De Kempenaer, dd. 20.10.1848.
- 90) RAL, PA, inv.nr. 498, dos.nr. 2917, Zeer geheim schrijven Van Meeuwen aan Beerenbroek, dd. 24.10.1848.
- 91) GAW, Parochiearchief St.Martinus, inv.nr. 17, Circulaire van J.A.Paredis, dd. 15.11.1848.
- 92) RAL, OMR, ds. 3, Schrijven nr. X 479 aan Cazius, dd. 26.11.1848.
- 93) HAUSSLEITER, O. Die Autonomiebewegung des Jahres 1848 im niederländischen Herzogtum Limburg und ihr wahrer soziologischer Charakter. In: Rheinische Viertelsjahresblätter, 14 (1949), 116/117.
- 94) HAUSSLEITER, O. Die Autonomiebewegung des Jahres 1848 im niederländischen Herzogtum Limburg und ihr wahrer soziologischer Charakter. In: Rheinische Viertelsjahresblätter, 14 (1949), 103.
- 95) Het spreekwoord "de duivel een kaars ontsteken of vinken" betekent de vijand uit eigenbelang vriendelijk bejegenen. In deze context betekent het dat de clergé de separatisten en hun aanhang (= vijand) vriendelijk moet behandelen in het belang van het wettelijk gezag maar ook van de geestelijkheid zelf.
- 96) RAL, OMR, ds. 2, Schrijven Janssens aan De Willebois, ongenummerd, dd. 25.11.1848.
- 97) RAL, OMR, ds. 1, Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr.1408, dd. 29.11.1848.
- 98) RAL, PA, inv.nr. 499, dos.nr. 2998, Schrijven Van Meeuwen aan minister van Justitie, dd.16.11.1848.
- 99) RAL, OMR, ds. 2, Schrijven Van der Borch aan De Willebois, dd. 25.11.1848.
- 100) Johan Beelen (* Nederweert 10.5.1817 - + Nederweert 1.2.1907). Gehuwd met Maria Catharina Kluskens.
- 101) RAL, OMR, ds. 2, Schrijven Janssens aan De Willebois, ongenummerd, dd. 27.11.1848, 7 uur 's avonds.
- 102) RAL, OMR, ds. 1, Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1409, dd. 30.11.1848.
- 103) RAL, OMR, ds. 1, Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1412, dd. 5.12.1848.
- 104) RAL, PA, inv.nr. 499, Schrijven Beerenbroek aan Van Meeuwen, dd. 1.12.1848.
- 105) RAL, OMR, ds. 3, Schrijven nr. X 483 aan Cazius, dd. 1.12.1848.
- 106) RAL, OMR, ds. 1, Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1411, dd. 3.12.1848.
- 107) RAL, OMR, ds. 1, Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1412, dd. 5.12.1848.
- 108) ARA, Archief Justitie, geheim archief, inv.nr 4674, Schrijven minister van Justitie aan Cazius, dd. 8.12.1848.
- 109) RAL, OMR, ds. 1, Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1415, dd. 6.12.1848.
- 110) RAL, OMR, ds. 1, Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1415, dd. 6.12.1848.
- 111) RAL, OMR, ds. 3, Schrijven nr. X 494 aan Cazius, dd. 6.12.1848.
- 112) RAL, OMR, ds. 1, Vertrouwelijk schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1417, dd. 8.12.1848.
- 113) Rijksarchief in Gelderland, hulpdepot Schaarsbergen (RAG), Archief kantongerecht Weert (Ktg Wrt), inv. nr. 153, Vertrouwelijk schrijven De Willebois aan Pex, nr. 10406, dd. 3.3.1849.
- 114) RAG, Archief Officier van Justitie Roermond, inv.nr. 83, Register van uitgaande stukken. Briefregist De Willebois aan Cazius, nr. An. 10,383, dd. 28.2.1849.
- 115) RAG, Kgt Wrt, inv. nr. 151, Brievenboek, Pex aan De Willebois nr. 29, dd. 6.3.1849.
- 116) RAG, Kgt Wrt, inv.nr. 153, Schrijven De Willebois aan Pex, nr. 10.437, dd. 14.3.1848.
- 117) Geel en Hollander zijn identieke begrippen. Met geel of Gele werden in die dagen 'Hollanders', zijnde niet-Limburgers mee aangeduid.
- 118) RAG, Ktg Wrt, inv.nr.2, Rolnr. 254, getuigenverhoor en vonnis.
- 119) BOOGMAN, J.C. Nederland en de Duitse Bond 1815-1851. Groningen-Djakarta, 1955, 716.